

X Konkurs z Języka Polskiego dla uczniów szkół podstawowych województwa
świętokrzyskiego w roku szkolnym 2027/2027

Zakres wiedzy i umiejętności na poszczególnych etapach Konkursu

- I. Zakres treści i wymagane umiejętności na wszystkich trzech etapach (szkolnym, rejonowym i wojewódzkim) wynikają z *Rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 14 lutego 2017 r. w sprawie podstawy programowej wychowania przedszkolnego oraz podstawy programowej kształcenia ogólnego dla szkoły podstawowej, w tym dla uczniów z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu umiarkowanym lub znacznym, kształcenia ogólnego dla branżowej szkoły I stopnia, kształcenia ogólnego dla szkoły specjalnej przysposabiającej do pracy oraz kształcenia ogólnego dla szkoły policealnej* (Dz.U. z 2017 r., poz. 356 ze zm.).
- II. Na wszystkich etapach Konkursu Uczestników obowiązuje również funkcjonalna znajomość zasad ortografii zgodnie z Uchwałą Rady Języka Polskiego przy Prezydium PAN z dnia 2 lutego 2024 r. w sprawie zmian zasad ortografii polskiej (obowiązująca od 1 stycznia 2026 r.).

Etap I – szkolny

1. Zakres wiedzy i umiejętności z obszaru kształcenia literacko-kulturowego oraz tworzenia wypowiedzi na I (szkolnym) etapie Konkursu wymaga od ucznia kompetencji w obszarach: odbioru wypowiedzi i wykorzystania zawartych w nich informacji, analizy i interpretacji tekstów kultury oraz tworzenia wypowiedzi.
Uczeń/uczenica
w szczególności:
 - 1) odbiera teksty kultury na poziomie dosłownym i przerośnym, wskazuje informacje wyrażone wprost i pośrednio (ukryte), odróżnia w tekście prawdę od fałszu, realizm od fantastyki oraz fikcję artystyczną od rzeczywistości;
 - 2) rozpoznaje rodzaje literackie: epika, liryka, dramat oraz określa ich cechy charakterystyczne;
 - 3) znajduje w literaturze i w innych tekstach kultury nawiązania do tradycyjnych wątków literackich i kulturowych;
 - 4) świadomie posługuje się terminami związanymi z cechami i tworzywem dramatu (didaskalia, tekst główny, akt, scena, dialog, monolog) oraz widowiska teatralnego (gra aktorska, reżyseria, dekoracja, charakteryzacja, kostiumy, rekwizyty);
 - 5) rozpoznaje cechy gatunkowe komedii i tragedii;
 - 6) zna pojęcie komizmu oraz określa jego funkcje;

- 7) rozpoznaje w tekście literackim symbol, alegorię i określa ich funkcje;
- 8) rozumie, czym jest adaptacja utworu literackiego oraz wskazuje różnicę między tekstem literackim a jego adaptacją;
- 9) wypowiada się w piśmie poprawnie pod względem językowym, interpunkcyjnym, ortograficznym, ze świadomością formy odpowiedniej do celu wypowiedzi;
- 10) identyfikuje wypowiedź jako tekst: informacyjny, publicystyczny, reklamowy;
- 11) identyfikuje: baśń, legendę, mit, bajkę, fraszkę, balladę, wiersz; określa ich charakterystyczne cechy gatunkowe;
- 12) określa funkcje różnych elementów tekstu, używając w szczególności następujących terminów i pojęć: temat i główna myśl tekstu, nadawca i odbiorca wypowiedzi (autor, narrator, podmiot liryczny, czytelnik, słuchacz), bohater, porównanie, przenośnia, epitet, wyraz dźwiękonaśladowczy, uosobienie, ożywienie, powtórzenie, wers, zwrotka (strofa), rym, rytm, wiersz (rymowany), akcja, wątek, wydarzenie, przesłanie utworu, poezja, proza;
- 13) rozpoznaje formy gatunkowe: zaproszenie, ogłoszenie, podziękowanie, dedykację;
- 14) tworzy, dbając o relacje między częściami składowymi wypowiedzi (tytuł, wstęp, rozwinięcie, zakończenie, akapity, wymagane formą wypowiedzi elementy kompozycyjne/graficzne), spójne wypowiedzi pisemne w następujących formach gatunkowych:
 - a) list (pisany z perspektywy własnej lub bohatera: fikcyjnego, literackiego, historycznego);
 - b) opis (w tym opis przeżyć wewnętrznych);
 - c) ogłoszenie;
 - d) zaproszenie;
 - e) opowiadanie (odtwórcze, twórcze – inspirowane tekstem literackim lub/innym tekstem kultury);

- f) rozprawka i inny tekst o charakterze argumentacyjnym (np.: recenzja, przemówienie, charakterystyka wymagająca uzasadnienia stanowiska wobec bohatera);
 - g) sprawozdanie;
 - h) wywiad;
 - i) charakterystyka;
- 15) zna zasady budowania akapitów; tworzy wypowiedź, stosując odpowiednią dla danej formy gatunkowej kompozycję oraz zasady spójności językowej między akapitami; rozumie rolę akapitów jako spójnych całości myślowych w tworzeniu wypowiedzi pisemnych;
 - 16) funkcjonalnie wykorzystuje środki retoryczne oraz rozumie ich oddziaływanie na odbiorcę;
 - 17) wykorzystuje znajomość zasad formułowania tezy i hipotezy oraz argumentów przy tworzeniu rozprawki oraz innych tekstów argumentacyjnych;
 - 18) odróżnia przykład od argumentu, rozróżnia argumenty odnoszące się do faktów i logiki oraz odwołujące się do emocji;
 - 19) przeprowadza wnioskowanie jako element wyводу argumentacyjnego;
 - 20) zgadza się z cudzymi poglądami lub polemizuje z nimi, rzeczowo uzasadniając własne zdanie;
2. Praca pisemna ucznia (zadanie rozszerzonej odpowiedzi – wypracowanie) będzie oceniana według następujących kryteriów:
- 1) realizacja tematu wypowiedzi (zgodność z sugerowaną formą, ujęcie wszystkich kluczowych elementów tematu wskazanych w poleceniu, zgodność z tematem);
 - 2) elementy retoryczne w wypowiedzi o charakterze argumentacyjnym lub elementy twórcze w wypowiedzi o twórczym charakterze (w zależności od wybranego przez ucznia tematu);
 - 3) wartości merytoryczne pracy;

- 4) kompozycja pracy;
- 5) styl pracy;
- 6) poprawność językowa, ortograficzna i interpunkcyjna;
- 7) oryginalność ujęcia tematu;
- 8) estetyka pracy.

3. W zakresie wymagań z kształcenia językowego na I (szkolnym) etapie Konkursu uczeń/uczenica:

- 1) nazywa części zdania i rozpoznaje ich funkcje składniowe w wypowiedzeniach (podmiot, orzeczenie, dopełnienie, przydawka, okolicznik);
- 2) rozpoznaje w tekście zdania pojedyncze, równoważniki zdań i rozumie ich funkcje;
- 3) przekształca zdania pojedyncze w równoważniki zdań i odwrotnie – odpowiednio do przyjętego celu;
- 4) rozpoznaje w wypowiedziach części mowy (czasownik, rzeczownik, przymiotnik, przysłówki, liczebnik, zaimek, przyimek, spójnik, partykuła, wykrzyknik) i określa ich funkcje w tekście;
- 5) rozpoznaje formy przypadków, liczby, osoby, czasu, trybu i rodzaju gramatycznego odpowiednio: rzeczownika, przymiotnika, liczebnika, czasownika i zaimka oraz określa ich funkcje w wypowiedzi;
- 6) rozpoznaje części mowy odmienne i nieodmienne (ich podstawowe kategorie fleksyjne i funkcje w zdaniu), stosuje poprawne formy gramatyczne wyrazów odmiennych;
- 7) odróżnia czasowniki dokonane od niedokonanych, rozpoznaje bezosobowe formy czasownika: formy zakończone na -no, -to, konstrukcje z „się”, rozumie ich funkcję w wypowiedzeniu;
- 8) odróżnia i poprawnie zapisuje wypowiedzenia oznajmujące, pytające i rozkazujące, w tym zdania i równoważniki zdań;

- 9) rozpoznaje w wypowiedziach związki frazeologiczne, dostrzega ich bogactwo, rozumie ich znaczenie oraz poprawnie stosuje w wypowiedziach;
- 10) pisze poprawnie pod względem ortograficznym, w tym w razie potrzeby wykorzystuje wiedzę o:
 - a) wymianie głosek w wyrazach pokrewnych oraz w tematach fleksyjnych wyrazów odmiennych;
 - b) zapisie „nie” z rzeczownikami, przymiotnikami i czasownikami;
 - c) sposobach pisania nazw własnych i nazw pospolitych;
- 11) rozpoznaje zdania złożone, przekształca zdania złożone w pojedyncze i odwrotnie – odpowiednio do przyjętego celu, tworzy wykres zdania złożonego;
- 12) rozpoznaje związki wyrazów w zdaniu,
- 13) poprawnie stosuje znaki interpunkcyjne: kropkę, przecinek, znak zapytania, cudzysłów, dwukropek, nawias, znak wykrzyknika.

4. Zagadnienia językowe wykraczające poza podstawę:

- 1) mowa pozornie zależna – rozpoznawanie, funkcje i zasady zapisu,
- 2) szczegółowa analiza aktu komunikacji językowej (nadawca, odbiorca, komunikat, kod, kontekst, kanał) oraz zaburzeń w komunikacji.

5. W zakresie poprawności językowej, ortograficznej i interpunkcyjnej źródłami odniesienia na I (szkolnym) etapie Konkursu są:

- 1) *Wielki słownik poprawnej polszczyzny PWN*, red. A. Markowski, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2004;
- 2) *Wielki słownik ortograficzny PWN z zasadami pisowni i interpunkcji*, red. E. Polański, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2021.

3) Uchwała Rady Języka Polskiego przy Prezydium PAN z dnia 2 lutego 2024 r. w sprawie zmian zasad ortografii polskiej.

Etap II – rejonowy

1. Zakres wiedzy i umiejętności z obszaru kształcenia literacko-kulturowego na II (rejonowym) etapie Konkursu wymaga od ucznia kompetencji w obszarach odbioru wypowiedzi i wykorzystania zawartych w nich informacji oraz analizy i interpretacji tekstów kultury. Uczeń/uczennica w szczególności:

- 1) rozróżnia gatunki epiki, w tym: opowiadanie i powieść (i ich odmiany, np. obyczajowe, przygodowe, detektywistyczne, fantastycznonaukowe, fantasy), nowelę;
 - 2) określa cechy charakterystyczne pieśni, trenu; przypisuje podany utwór do odpowiedniego gatunku;
 - 3) rozpoznaje w tekście literackim: neologizm, apostrofę i określa ich funkcje;
 - 4) rozpoznaje słownictwo neutralne i wartościujące, rozumie ich funkcje w tekście;
 - 5) zna i rozpoznaje w tekście zdrobienie i zgrubienie;
 - 6) wskazuje cechy charakterystyczne przekazów audiowizualnych (filmu, programu informacyjnego, programu rozrywkowego).
2. W zakresie wymagań z kształcenia językowego na II (rejonowym) etapie Konkursu uczeń/uczennica:
- 1) rozpoznaje typy wypowiedzi: zdania złożone (współrzędnie i podrzędnie) i rozumie ich funkcje;
 - 2) rozpoznaje związki wyrazów w zdaniu;
 - 3) rozpoznaje wyraz podstawowy i pochodny;
 - 4) w wyrazie pochodnym wskazuje temat słowotwórczy i formant (wskazuje rodzaje formantów i ich funkcje w nadawaniu znaczenia wyrazom pochodnym), rozpoznaje rodzinę wyrazów, łączy wyrazy pokrewne, wskazuje rdzeń;
 - 5) zna zasady tworzenia wyrazów złożonych;
 - 6) rozróżnia synonimy i antonimy;
 - 7) poprawnie stopniuje przymiotniki i przysłówki, używa ich we właściwych kontekstach;
 - 8) zna podstawowe pojęcia z fonetyki (głoska, litera, sylaba, akcent), rozumie i stosuje reguły akcentowania wyrazów, w tym zasady dotyczące wyjątków od reguły polskiego akcentu;

9) pisze poprawnie pod względem ortograficznym, w tym w razie potrzeby wykorzystuje wiedzę o różnicach w wymowie i pisowni samogłosek ustnych i nosowych, spółgłosek twardych i miękkich, dźwięcznych i bezdźwięcznych.

3. Zagadnienia językowe wykraczające poza podstawę:

1. zaawansowane pojęcia ze słowotwórstwa (np. derywacja),
2. stylizacja językowa (archaizacja, dialektyzacja, kolokwializacja, stylizacja środowiskowa/młodzieżowa, groteska językowa),
3. głęboka analiza ironii i komizmu językowego.

4. Zakres wiedzy i umiejętności na II (rejonowym) etapie Konkursu obejmuje również wymagania opisane w § 11 niniejszego *Regulaminu*.

Etap III - wojewódzki

1. Na III (wojewódzkim) etapie Konkursu, w zakresie kształcenia literackiego i kulturowego, w tym odbioru wypowiedzi i wykorzystania zawartych w nich informacji oraz analizy i interpretacji tekstów kultury, uczeń/uczennica:

- 1) rozpoznaje gatunki dziennikarskie: reportaż, wywiad, artykuł i określa ich podstawowe cechy;
- 2) rozpoznaje cechy charakterystyczne epopei;
- 3) rozpoznaje w tekście literackim inwokację i określa jej funkcję;
- 4) dostrzega różnice między literaturą piękną a naukową, popularnonaukową, publicystyką i określa funkcje tych rodzajów piśmiennictwa;
- 5) określa w poznawanych tekstach problematykę egzystencjalną i poddaje ją refleksji;
- 6) określa wartości estetyczne poznawanych tekstów literackich;
- 7) wykorzystuje w interpretacji utworów literackich odwołania do wartości uniwersalnych związane z postawami społecznymi, narodowymi, religijnymi, etycznymi;
- 8) wykorzystuje w interpretacji tekstów literackich elementy wiedzy o kulturze;
- 9) wykorzystuje w interpretacji utworów literackich potrzebne konteksty, np.: biograficzny, historyczny, kulturowy, społeczny.

2. W zakresie wymagań z kształcenia językowego na III (wojewódzkim) etapie Konkursu uczeń/uczennica:

- 1) odróżnia typy wypowiedzi: zdania złożone (współrzędnie i podrzędnie) i rozumie ich funkcje;

- 2) rozróżnia wypowiedzenia wielokrotnie złożone;
- 3) rozumie konstrukcję strony biernej i czynnej czasownika, przekształca konstrukcję strony biernej i czynnej oraz odwrotnie, odpowiednio do celu i intencji wypowiedzi;
- 4) rozpoznaje imiesłowy, rozumie zasady ich tworzenia i odmiany;
- 5) poprawnie stosuje imiesłowy równoważnik zdania i rozumie jego funkcje, przekształca go na zdanie złożone i odwrotnie.

3. Zagadnienia językowe wykraczające poza podstawę:

- 1) nietypowe odmiany i klasyfikacje części mowy.
- 2) Zaawansowana retoryka i erystyka: filary retoryczne (logos, ethos, pathos), budowa argumentu, chwyt erystyczny i manipulacja językowa.
- 3) Mechanizmy nowomowy i języka władzy totalitarnej.
- 4) Pełna analiza i wykresy zawiłych struktur zdań wielokrotnie złożonych wraz z ich opisem.

4. Zakres wiedzy i umiejętności na III (wojewódzkim) etapie Konkursu obejmuje również wymagania opisane w § 11 oraz w § 12 niniejszego *Regulaminu*.

Wykaz literatury obowiązującej uczniów

1. Podstawowym źródłem informacji dla uczniów przystępujących do Konkursu są podręczniki szkolne do języka polskiego (kl. IV–VIII) dopuszczone do użytku szkolnego.

2. Wskazane jest, aby uczeń/uczenica podczas przygotowania się do kolejnych etapów Konkursu korzystał/a z materiałów (teksty literackie, opracowania) zamieszczonych na portalu Wolne Lektury. Rekomenduje się także korzystanie z zasobów Zintegrowanej Platformy Edukacyjnej.

Temat wiodący I etapu: „Sztuka rozmowy – o budowaniu relacji, przyjaźni i poszukiwaniu porozumienia”.

Na I (szkolnym) etapie Konkursu uczeń/uczenica powinien/powinna znać następujące lektury:

- 1) Lektury z podstawy programowej dla klas IV–VIII (dowolne wydania):
 1. Aleksander Fredro – *Zemsta*

2. Clive Staples Lewis – *Opowieści z Narnii. Lew, czarownica i stara szafa*
3. Ferenc Molnár – *Chłopcy z Placu Broni*
4. Antoine de Saint-Exupéry – *Mały Książę*

2) Lektury i utwory spoza podstawy programowej (dowolne wydania):

1. Marcin Szczygielski – *Czarny Młyn*
2. Ewa Przybylska – *Dzieci z Leszczynowej Górki*
3. Eric-Emmanuel Schmitt – *Oskar i pani Róża*
4. Konstanty Ildefons Gałczyński – *wybór wierszy: Rozmowa liryczna, Rozmowa z aktorem*

3) Inne teksty kultury:

1. Malarstwo: Chełmoński Józef, *Bociany* [olej na płótnie], 1900, Muzeum Narodowe w Warszawie.

2. Temat wiodący II etapu: „Mój własny głos – tożsamość, pasja i wyrażanie siebie”.

Na II (rejonowym) etapie Konkursu uczeń/uczennica powinien/powinna znać teksty literackie wymagane na I etapie, a ponadto następujące lektury:

1) Lektury z podstawy programowej dla klas IV–VIII (dowolne wydania):

1. Aleksander Kamiński – *Kamienie na szaniec*
2. J.R.R. Tolkien – *Hobbit, czyli tam i z powrotem*
3. Adam Mickiewicz – *Pan Tadeusz*
4. Henryk Sienkiewicz – *W pustyni i w puszczy*

2) Lektury i utwory spoza podstawy programowej (dowolne wydania):

1. Sławomir Mrożek – *wybrane opowiadania: Wesele w Atomicach, Lew, Na pełnym morzu*
2. Lewis Carroll – *Po drugiej stronie lustra*
3. Julian Tuwim – *wiersze: Colloquium niedzielne na ulicy, Ślusarz*

3) Inne teksty kultury:

1. Malarstwo: Malczewski Jacek, *Autoportret w zbroi* [olej na płótnie], Muzeum Narodowe w Krakowie.

4. Temat wiodący III etapu: „Moc słów i odważnych decyzji”.

Na III (wojewódzkim) etapie Konkursu uczeń/uczennica powinien/powinna znać teksty literackie z I (szkolnego) i II (rejonowego) etapu Konkursu, a ponadto następujące lektury:

1) Lektury z podstawy programowej dla klas IV–VIII (dowolne wydania):

1. Juliusz Słowacki – *Balladyna*
2. Jan Kochanowski – wybrane *Pieśni* (np. *Pieśń V*) oraz *Treny* (IX, X, XI)
3. Zbigniew Herbert – wybrane wiersze z kanonu szkoły podstawowej (*Przesłanie Pana Cogito, Pudełko zwane wyobraźnią*)
4. Adam Mickiewicz – *Reduta Ordona lub Śmierć Pułkownika*
5. Henryk Sienkiewicz – *Latarnik*

2) Lektury i utwory spoza podstawy programowej (dowolne wydania):

1. Sofokles – *Antygona*
2. George Orwell – *Folwark zwierzęcy*
3. Ryszard Kapuściński – *Podróże z Herodotem* (fragmenty)
4. Przemówienie: Martin Luther King – *I have a dream* (Mam marzenie, 1963 r.), dostęp online: <https://www.youtube.com/watch?v=v2HzmonoJWU>

3) Inne teksty kultury:

1. Film: *Jak zostać królem?* reż. Tom Hooper (2010), dostęp – do wypożyczenia:

https://www.kielcepbw.sowa.pl/index.php?KatID=0&typ=repl&plnk=q__Jak+zosta%C4%87+kr%C3%B3lem&sort=byscore.

dostęp online <https://www.youtube.com/watch?v=jJHPekoGsho&t=6050s>

2. Malarstwo: Andrzej Pągowski – *Romeo i Julia* (plakat)

Wojewódzka Komisja Konkursu z Języka Polskiego rekomenduje następującą literaturę uzupełniającą:

Pomoc dla nauczyciela przygotowującego ucznia do Konkursu mogą stanowić następujące publikacje:

1. Bralczyk Jerzy (2000). *O języku polskim*. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN. Dostęp online: <https://www.bn.org.pl/tag-academica>

2. Głowiński Michał (1990). *Nowomowa po polsku*. Warszawa: PEN Club / Wydawnictwo OPEN.
Dostęp online: <https://polona.pl/>
3. Głowiński Michał; Kostkiewiczowa Teresa; Okopień-Sławińska Aleksandra; Sławiński Janusz (2000). *Słownik terminów literackich*. Wrocław: Zakład Narodowy im. Ossolińskich.
Dostęp online: <https://www.bn.org.pl/tag-academica>
4. Korolko Mirosław (1990). *Sztuka retoryki*. Przewodnik encyklopedyczny. Warszawa: Wiedza Powszechna.
Dostęp online: <https://www.bn.org.pl/tag-academica>
5. Stabryła Stanisław (1995). *Starożytny dramat: teoria i praktyka*. Kraków: Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego.
Dostęp online: [Zobacz publikację w Jagiellońskiej Bibliotece Cyfrowej](#)
6. Zdunkiewicz-Jedynak Dorota (2008). *Wykłady ze stylistyki*. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN.
Dostęp online: <https://czytnik.ibuk.pl/reader/6a1d7565593c0c90e17c2fa2/3>